

Gibanje MLADI RAZISKOVALCI KOROŠKE

Področje: Aplikativni in inovacijski predlogi in projekti

AVTORSKA TIPANKA Z NASLOVOM PRIJATELJSTVO IN STRAH

Avtorica: Mojca Gornjak

Mentorica: Karin Popovič

Leto izdelave: 2021/2022

Šola: Druga osnovna šola Slovenj Gradec

Slovenj Gradec, 2022

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici ge. Karin Popovič za prave smernice, za pomoč pri izdelavi tipanke in pisanju raziskovalne naloge ter za vse spodbudne besede, ko sem jih potrebovala. Hvala tudi ge. Jerneji Kvasnik, ki me je navdušila za izdelavo tipanke.

Zahvaljujem se gospe Nadi Žunec za lektoriranje naloge ter avtorske zgodbe in za nasvete pri oblikovanju raziskovalne naloge.

Hvala ge. Alenki Pongrac za pregled prevoda povzetka, gospe Nataši Krajnc in njenemu učencu za preizkus tipanke in povratno informacijo o njej.

Hvala vsem za njihovo pomoč, ker brez njih danes tipanka in raziskovalna naloga ne bi bili takšni, kot sta.

KAZALO

1 UVOD	4
2 VSEBINSKI DEL	5
2. 1 Opredelitev slepih in slabovidnih otrok	5
2. 1. 1 Slaboviden otrok	5
2. 1. 2 Slep otrok	5
2. 1. 3 Otrok z okvaro vidne funkcije	6
2. 2 Braillova pisava	6
2. 3 Tipana slikanica ali tipanka	7
3 METODOLOGIJA	8
4 POTEK DELA	9
4. 1 Kratka obnova knjige	9
4. 2 Opis tipanih slik	10
4. 3 Primerjava dveh tipank	15
5 PRAKTIČNI PREIZKUS TIPANKE IN UGOTOVITVE	16
6 ZAKLJUČEK	17

POVZETEK

Vsem ljudem, ne glede na njihove značilnosti, je potrebno zagotoviti ustrezen dostop do tiskanih knjig. Tako so slepi in slabovidni z brajevo pisavo veliko pridobili, saj so s tem dobili prve knjige, prilagojene njihovim potrebam, ki jim omogočajo samostojno prebiranje. Knjige v brajevi pisavi so že dostopne na slovenskem trgu, a v veliko manjšem obsegu kot ostale tiskane knjige. Tudi mi imamo na naši šoli samo eno knjigo v brajevi pisavi, in sicer knjigo avtorice Aksinje Kermauner z naslovom *Žiga špaget gre v širni svet*. Ker na tem področju ni veliko gradiva, sem se odločila, da sama izdelam avtorsko knjigo za slepe in slabovidne otroke. Z izbiro ustreznih materialov sem izdelala tipano knjigo, s katero bodo otroci spoznavali svet okoli sebe in se srečali z brajevo pisavo.

V vsebinskem delu sem predstavila, kdo so slepi in slabovidni otroci, kaj je brajeva pisava in značilnosti tipank. Sledi opis poteka dela, in sicer kako sem najprej napisala avtorsko besedilo, kako smo iskali možnosti za tisk v brajevi pisavi in kako je potekala sama izdelava in izbor materiala za tipanko. Izdelano tipanko je preizkusil slaboviden otrok, ki se šola v posebnem programu. S pomočjo kratkega vprašalnika sem dobila povratno informacijo o tipanki.

Želim si, da bi vsi otroci imeli na voljo knjige, prilagojene njihovim potrebam, saj sama vem, kako pomembne so bile zame slikanice v mojem otroštvu. Tako kot pravi Neil Gaiman: »Knjige so sanje, ki jih držimo v rokah.«

Ključne besede: slepi in slabovidni, tipanka, brajeva pisava, avtorska knjiga

ABSTRACT

All people, regardless of their characteristics, need to be given adequate access to printed books. The blind and visually impaired gained a lot with Braille as they got the first books adapted to their needs, which allow them to read independently. Books in Braille are already available on the Slovenian market, but to a much lesser extent than other printed books. At our school, we have only one book in Braille, it is called *Žiga špaget gre v širni svet* written by Aksinja Kermauner.

Since there is not much material in this field, I decided to make my own book for blind and partially sighted children. By choosing the appropriate materials I made a tactile book which will help children get to know the world around them and meet Braille's writing system.

In the content part, I presented who blind and visually impaired children are, what Braille is and the characteristics of tactile books. I continued with how I first wrote the author's text, how we looked for possibilities for printing in Braille and how the production and selection of the material for the book took place. The finished product was tested by a visually impaired child who is studying in a special program. With the help of a short questionnaire, I got feedback on my tactile book.

I want all children to have books adapted to their needs, because I know how important picture books were to me in my childhood. As Neil Gaiman says, "Books are dreams we hold in our hands."

Key words: blind and partially sighted, tactile book, Braille, author's book

1 UVOD

Že v samem začetku raziskovalnega dela sem ugotovila, da je za slepe in slabovidne napisanih premalo knjig, zato sem se sama želela preizkusiti v izdelavi tipane knjige.

Slepi in slabovidni otroci so prikrajšani za pridobivanje izkušenj po vidni poti, zato se mi zdi pomembno, da imajo čim več učnih pripomočkov, ki so prilagojeni njihovim potrebam. Vsi ljudje morajo imeti enake možnosti za izobraževanje, ne glede na vse njihove značilnosti. Slepi in slabovidni za prebiranje potrebujejo povečan tisk ali besedilo v brajevi pisavi. Osnova brajeve pisave je brajeva celica, v kateri se nahaja 6 pik. Kombinacije le teh sestavljajo črke, števila in ločila.

Slepe in slabovidne uvrščamo v več različnih skupin. Pri slepoti ločimo popolno slepoto in slepoto z ostankom vida. Slabovidne otroke pa uvrščamo v dve skupini, in sicer zmerno slabovidne in težko slabovidne otroke. Slabovidni in slepi otroci z ostankom vida imajo ohranjen določen odstotek vida, zato je pri izdelavi tipanke pomembno upoštevati vse barvne kontraste in razmike med vrsticami. Ker pa vseeno odstotek vida ni tako visok kot pri videčih, se moramo osredotočiti še na tip, predvsem grobost, finost, hrapavost, toploto materialov idr.

2 VSEBINSKI DEL

2. 1 Opredelitev slepih in slabovidnih otrok

Slabovidni in slepi otroci so tisti, ki imajo okvaro vida, očesa ali vidnega polja. Slabovidnost je pogostejši pojav, medtem ko je slepota razmeroma redka. Več let je veljalo, da slabovidni in slepi otroci potrebujejo posebne oblike šolanja, v novejšem času pa se vse več slepih in slabovidnih že šola v rednih šolah.

2. 1. 1 Slaboviden otrok

Otroci, ki so slabovidni, imajo ostrino vida od 0,30 do 0,05 ali zožitev vidnega polja na 10 do 20 stopenj okrog fiksacijske točke, ne glede na ostrino vida.

Otrok je lahko glede na slabovidnost:

Zmerno slaboviden je otrok, ki ima 10-30 % vida. V šoli potrebuje prilagojene pripomočke in delo na področju komunikacijskih tehnik za slabovidne. Hitrost dela se ne spremeni in je enaka kot pri drugih otrocih.

Težko slaboviden je otrok, ki ima 5-9,9 % vida ali zoženo vidno polje. Uporablja preostali vid. Potrebne prilagoditve so odvisne od individualnih posebnosti in od vrste očesne okvare. Otrok je občutno počasnejši od vrstnikov. Za nekatere slabovidne otroke so potrebna pisana gradiva v povečanem tisku. Zelo pomembna je tudi primerna osvetlitev. Otroci imajo večkrat težave z rokovanjem z manjšimi predmeti in z opazovanjem oddaljenih pojavov. Otrok je v vsakdanjem življenju samostojen z ustrezno previdnostjo in obvladovanjem specialnih znanj. Otrok dela po metodi za slabovidne in je počasnejši od vrstnikov.

2. 1. 2 Slep otrok

Med slepe otroke spadajo otroci, ki imajo ostrino vida od 0,05 do popolne slepote ali zoženo vidno polje okrog fiksacijske točke na 5 do 10 stopinj, ne glede na ostrino vida.

Otrok je lahko glede na slepoto:

Slep z ostankom vida. V to skupino sodijo otroci, ki imajo 2-4,9 % ostanka vida in prepoznajo z vidom manjše objekte na oddaljenosti 1 do 2 metra. Otrok mora poleg razvijanja ostalih čutil sistematično razvijati ostanke vida. Tak otrok potrebuje stalen specialni trening za vsakdanje življenje in prilagojene učne pripomočke ter pripomočke za slepe. Pri gibanju potrebuje primerne kontraste in osvetlitev. V šoli dela po kombinirani metodi za slepe in slabovidne ter po komunikacijskih tehnikah za slabovidne.

Slep z minimalnim ostankom vida. Sem spadajo otroci, ki vidijo sence, obrise večjih objektov, predmete v velikosti prstov prepoznajo do razdalje enega metra. V šoli dela otrok po kombinirani metodi za slepe in slabovidne ter v komunikacijskih tehnikah za slepe. Vsak dan pridobiva znanje in spretnosti podobno kot popolnoma slep otrok. Potrebuje stalen specialni trening in prilagojene učne pripomočke ter pripomočke za orientacijo in vsakdanje življenje. Otrok bere močno povečane črke. Piše v brajevi pisavi. Poleg razvijanja ostalih čutil pa mora razvijati tudi ostanke vida.

Popolnoma slep otrok. Tak otrok mora v vsakdanjem življenju in v šoli uporabljati preostala čutila. Omejen je v raziskovanju zunanjega okolja in v stiku z njim. Potrebuje učne pripomočke in pripomočke za slepe za orientacijo in vsakdanje življenje ter stalen specialni trening. Otrok piše in bere v brajici.

2. 1. 3 Otrok z okvaro vidne funkcije

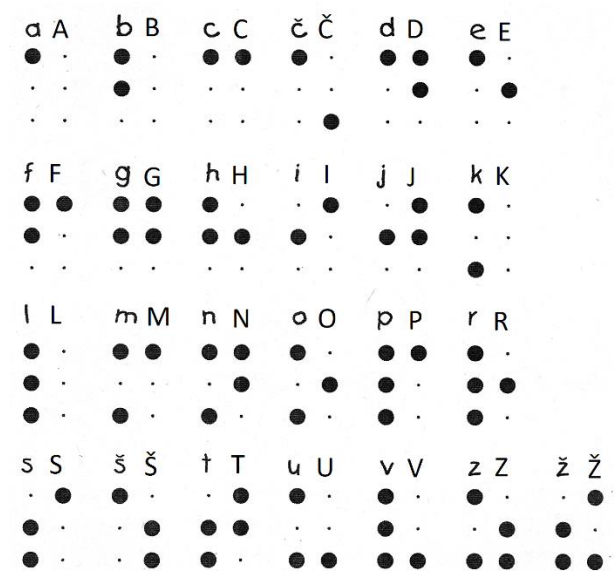
Okvare vidne funkcije so izražene kot posledica obolenja ali kot posledica delovanja osrednjega živčevja.

Okvare vidne funkcije so:

- motnje pogleda in fiksacije,
- vidna agnozija,
- neučinkovita vidna percepcija,
- težave z vidno kompleksnostjo,
- težave z vidno pozornostjo,
- zakasnel, upočasnen vidni odgovor,
- odsoten, netipični vidni odgovor,
- neustrezno vidno, motorično vedenje.

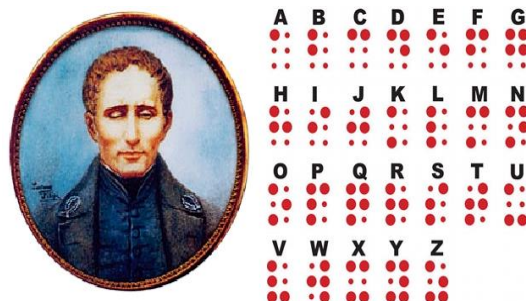
2. 2 Braillova pisava

Je pisava slepih, ki jo zaradi reliefnega tiska slepi berejo z blazinico prstov. 4. januarja obeležujemo svetovni dan brajeve pisave. Na ta dan leta 1908 se je rodil izumitelj te pisave Louis Braille. Vsaka posamezna Braillova celica je sestavljena iz kombinacij šestih pik, razdeljenem v liku pravokotnika. V pravokotniku se nahajajo navpično tri pike, vodoravno pa dve. Različne kombinacije pik in število pik ustvarijo črke, števila in simbole. Braillova pisava (brajica) slepim omogoča, da so lahko vključeni v družbo in je ena najpomembnejših točk v izobrazbi slepega.

Slika 1: Braillova pisava v slovenščini

(<https://www.slovenec.org/2022/01/04/danes-praznuje-brajica/>)

Slika 2: Braillova pisava v angleščini

(<https://www.moje-lece.si/slovar/braillova-pisava.html>)

2. 3 Tipana slikanica ali tipanka

Tipana slikanica je vsaka slika, ki je dostopna zaznavi tipa. Le ta sicer ne more nadomestiti slikovnega gradiva, vendar je za slepe učence edini spoznavalni vir. Lastnosti tipne slike so podobne kot lastnosti slikanice, razlika je v tem, da so prilagojene na otip in izdelane v barvitih in kontrastnih ilustracijah.

Tipanke otroku omogočajo razumevanje, radovednost in rekonstruiranje dejstev.

Od rojstva slep otrok ne zmore prepoznavati in simbolizirati realnega sveta okoli sebe, zato potrebuje vodenje in sistematično učenje, primerjanje realnosti in slike. Pomembno je, da najprej spozna objekte v realnem življenju. Med 4. in 6. letom lahko otrok začne spoznavati tipanke, če smo do takrat natančno razvijali spoznavanje z realnim svetom. Takrat lahko začnejo spoznavati knjige, ki jih berejo videči otroci. Pri tipankah za najmlajše je po navadi pravilo enega predmeta na stran. Namesto lepil je priporočljiva uporaba ježka, da lahko iz knjige vzame predmet v roke in ga prepozna kot realni objekt.

Priporoča se, da je tekst vedno nad brajico in v povečanem tisku. Pomembno pa je tudi, da je le-ta ločen od slikovnega gradiva. Za začetnike so bolj priporočljivi brajevi zapisi v ravni črti, ker se jih bere lažje kot krive zapise.

Smernice za oblikovanje tipnih ilustracij:

- Kontrast barv: uporabljamo močne barve, pozorni smo na barvno slepe.
- Velikost ilustracije: v obsegu rok otroka, v formatu A4, ležeče.
- Sorazmerja: npr. kot v naravi – mravlja naj bo manjša kot pes.
- Jasne in kontrastne oblike in teksture: ne uporabljamo istega materiala za različne stvari.

Otrok knjige najprej spozna preko ilustracij, ki so pomembne za razvoj njegovih predstav. Tudi pri slepih je tako, le da moramo prilagoditi slike tako, da jih lahko tipajo.

Tipana slika je vsaka slika, dostopna tipani zaznavi. Sicer ne more povsem nadomestiti slikovnega gradiva, ampak je v večini edini vir spoznanja. Pri pripravi izhajamo iz osnovnih razlik med tipom in vidom:

vid	tip
distalen	proksimalen
sintetičen	analitičen
barva	tekstura
ton	hrapavost, gladkost
celota	detajli
bliskoviti	daljši čas raziskovanja
takojšen	zaporeden
očesni premiki	premiki rok, prstov

Tabela 1: Razlike med tipom in vidom

Upoštevati moramo tipni prag, ki pa je pri vseh slepih ljudeh različen. S pojmom tipni prag so označene sposobnosti slepega, da lahko na tipni sliki razbere še informacijo.

3 METODOLOGIJA

Želela sem ugotoviti, koliko knjig v brajevi pisavi je na voljo v našem kraju in bližnji okolici, zato sem število le-teh preverila v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika na Ravnah na Koroškem in v Knjižnici Ksaverja Meška Slovenj Gradec.

Ugotovila sem, da so v knjižnici v Slovenj Gradcu dostopne le tri knjige v brajev pisavi, in sicer Žiga špaget gre v širni svet, Mi se z vlakom peljemo: slovenske otroške ljudske izštevance in Pravljica o gozdnem škrtu. Z uporabo COBIS-a sem za Koroško osrednjo knjižnico našla 6 zadetkov, med njimi je pet knjig in eno učno gradivo. Ugotovila sem, da je knjiga z naslovom Žiga špaget gre v širni svet dostopna v obeh omenjenih knjižnicah in prav tako tudi v naši šolski knjižnici. Spoznala sem, da je izbira knjig za slepe in slabovidne v našem kraju in okolici dokaj slaba. Sem pa izvedela, da je v knjižnici Ksaverja Meška na voljo večja izbira zvočnih knjig.

Med iskanjem tipnih slikanic po spletu sem ugotovila, da jih tudi tukaj ni veliko. Našla sem le diplomske in magistrske naloge, kjer v okviru naloge študentje izdelajo še tipanko. Mentorica mi je povedala, da študentje inkluzivne pedagogike pri predmetu slepi in slabovidni izdelajo tipne slikanice v manjših skupinah, kar pomeni, da vsako leto nastane nekaj tovrstnih knjig.

Informacije o izdelavi tipank sem poiskala v šolski knjižnici in na spletu. S pomočjo znanja, ki sem ga pridobila, sem zbrala ustrezne materiale. Sledila je izdelava tipanke po korakih in načrtu.

Na koncu je tipanko preizkusil slabovidni otrok. Učiteljica in otrok sta odgovorila na nekaj vprašanj.

4 POTEK DELA

Navdih za izdelavo tipane knjige sem dobila od moje nekdanje učiteljice Jerneje, ki mi je sama predstavila svojo knjigo, ki jo je izdelala med študijem. Knjiga me je navdušila in izrazila sem željo, da bi sama napisala knjigo in jo potem uredila tako, da bo primerna tudi za slepe in slabovidne. Z učiteljico Jernejo sva se o moji ideji pogovorili, nakar sem se odločila, da se lotim izdelave tipne knjige.

Besedilo knjige je nastajalo približno en mesec. Nato sva z učiteljico Jernejo poiskali ustanovo, ki nama je bila pripravljena besedilo natisniti še v brajici. Hitro sva dobili pozitiven odgovor s Centra IRIS iz Ljubljane, kjer so poskrbeli za tisk. Ker so se ob tistem času začeli preventivni ukrepi zaradi pandemije, sva morali delo prekiniti. Po dolgi karanteni in delu na daljavo sem dobila novo mentorico učiteljico Karin Popovič. Z njo sva zgodbo še enkrat podrobno pregledali in se odločili, da nadaljujemo z izdelavo tipanke. Med delom se nama je porodila ideja, da se s tipanko prijavim na razpis Mladi raziskovalci Koroške. To se mi je zdelo zelo zabavno in tudi poučno. Vedela sem, da bom veliko pridobila. Po tej odločitvi sem začasno prekinila z izdelavo tipanke, saj sva z mentorico ugotovili, da bi bilo smiselno, da podrobneje raziščem tematiko in pridobim nekaj teoretičnega znanja in priporočil, ki mi bodo pomagala pri sami izdelavi tipanke.

Slika 3: Material

4. 1 Kratka obnova knjige

Knjiga z naslovom Prijateljstvo in strah govori o najboljših prijateljicah, ki sta se odločili, da odideta na izlet. V zgodbi se spopadeta z veliko strahovi in nabirata izkušnje za življenje. Zaradi lastnih strahov se Ana in Tina sporečeta in med seboj zmerjata, kar privede do tega, da zaideta s poti. Ko sta bili že globoko v gozdu, naenkrat ugotovita, da sta se izgubili. Zaradi vsega stresa in strahu, ki sta ga puncji občutili, sta se še bolj močno sprli. Jeza in nemir sta pri obeh povzročila jok. V joku je Ana v krošnji drevesa zagledala hišico. V hiši sta prespali in se naslednje jutro vrnili domov. Doma so bili njuni starši že močno v skrbeh, saj niso vedeli, kje sta in če se jima je kaj zgodilo. Na koncu zgodbe Tina pokliče Ano in se ji opraviči. Zgodba se konča z mislijo, da je namreč »lažje premagovati različne strahove, če nisi sam in imaš okoli sebe dobre prijatelje.«

4. 2 Opis tipanih slik

Ko sem pridobila dovolj teoretičnega znanja o tipankah, sem začela z iskanjem ustreznega materiala za tipano sliko. Sliši se zelo enostavno, vendar ni tako, saj moraš pri izbiri materiala paziti na tip in ne samo na izgled. Poleg tega moraš biti pozoren tudi na barve, ker nekateri slabovidni kljub temu vidijo hladne in tople tone. Pridobivanje materialov je trajalo približno dva tedna, med tem pa sem v albumu, v katerem je tipanka nastajala, pripravila besedilo in ga uredila po pravilih za izdelavo tipanke. Ko sem imela zbran ves material, sem naredila okvirni načrt (skice, vrstni red, postavitve), takoj za tem pa se je začela težko pričakovana dokončna izdelava tipanke.

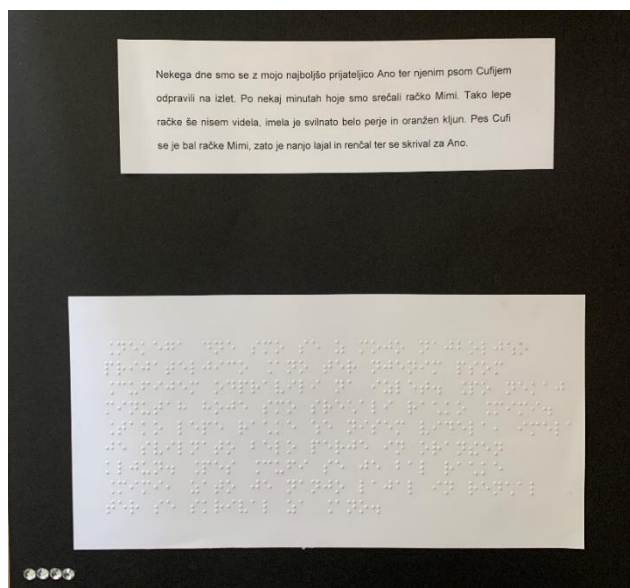
Slika 4: Naslovnica tipanke

Za osnovo za izdelavo tipanke sem izbrala album z vijolično platnico. Črke za naslovnico sem izrezala iz mehke penaste gume. Poleg tega sem nanjo dodala še naslov v brajevi pisavi ter moje ime in priimek.

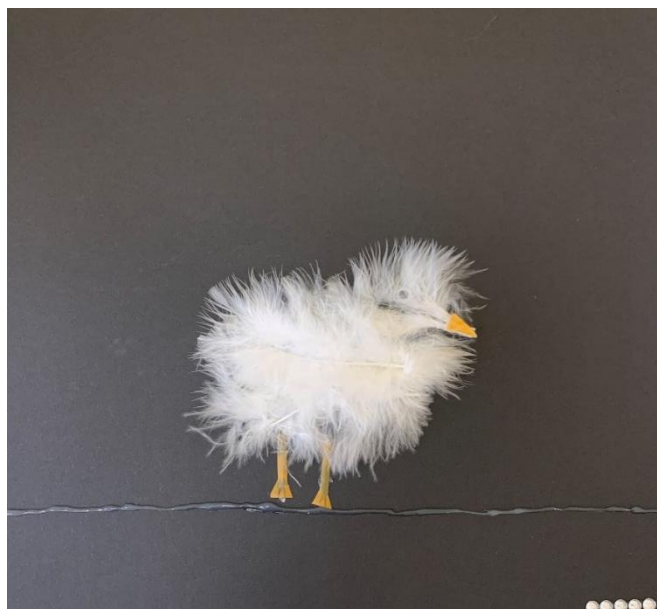
Slika 5: Deklici Ana in Tina

Uvodno stran sem namenila glavnima junakinjama iz zgodbe, da v otroku vzbudim zanimanje in da glavni junakinji spozna že pred začetkom zgodbe. Za izdelavo deklic sem uporabila blago, volno, mehko penasto gumo, trši papir in plastične oči. Deklicama sem obleko sestavila tako, da sem iz tršega papirja izrezala obliko, na katero sem kasneje nalepila še blago. Sami puncici sta sestavljeni iz mehke penaste gume, lase sem naredila iz volne in jih uredila v frizuro. Čevlji so iz blaga prevlečenega z lepilom, da so malce trši in dajejo občutek usnja. Za lažjo orientacijo na listu sem z vročim lepilom povlekla črto za tla.

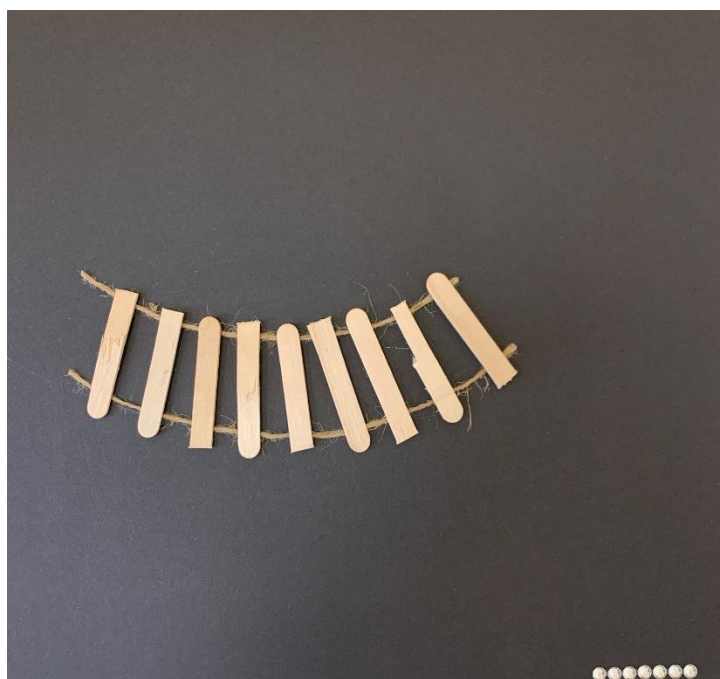
Slika 6 : Besedilo

Zgodba je natisnjena v povečanem tisku. Tiskano besedilo je v knjigi vedno na vrhu, spodaj pa mu sledi tisk v brajevi pisavi z ustreznim razmikom. Posebnost knjige so z bleščečimi krogci označene strani.

Slika 7: Račka Mimi

V prvem delu zgodbe se prijateljici podata na izlet, kjer srečata svilnato belo račko z oranžnim kljunom. Za izdelavo račke Mimi sem uporabila belo perje, za noge koščke plastične slamice in kljun ter plastično oko. Za lažjo orientacijo na listu sem tudi tukaj tla označila s črto iz vročega lepila.

Slika 8: Viseči most

Prijateljici sta v nadaljevanju poti morali prečkati lesen viseč most, ki je v zelo slabem stanju. To je bil kar velik podvig za Tino, saj se boji višine. Za izdelavo mostu sem uporabila lesene palčke in naravno vrvico. Vrvici sem nalepila na list in nato nanju nalepila še polovice lesenih (sladolednih) palčk. Za prikaz slabo ohranjenega mostu sem dve palčki namerno zlomila.

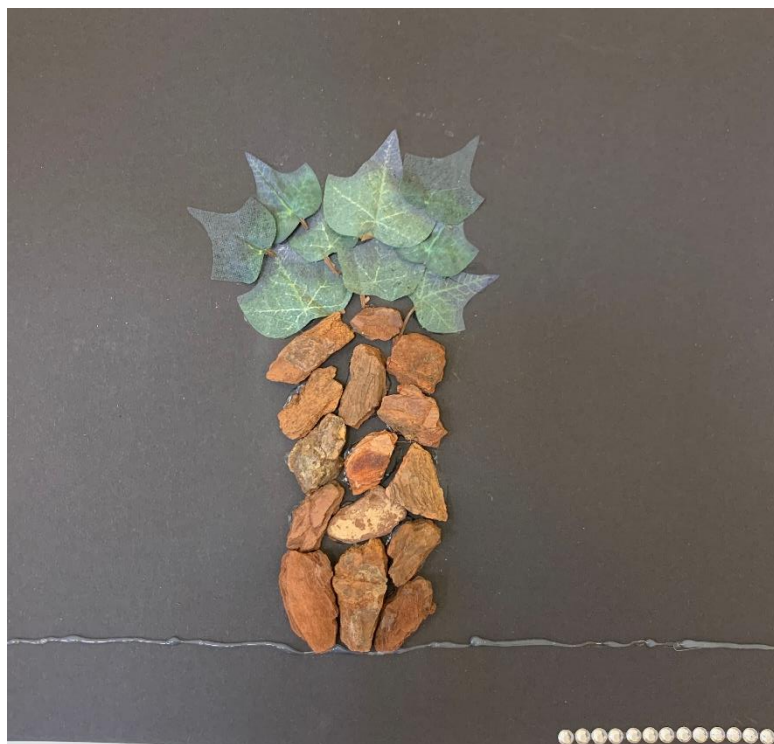
Slika 9: Pajek

Kar hitro je prišlo do novega zapleta. Ana je na ves glas zakričala, saj je videla groznega pajka. Po njenih besedah je to bil največji pajek, kar ga je videla. Za izdelavo pajka sem uporabila kosmatene žičke in plastične oči. Na začetku sem eno kosmateno žico zvila v krog (polžka), nato pa sem žičke za noge upognila in jih prilepila na zadnji del že pripravljenega kroga. Za ozadje sem uporabila bel papir, ki sem ga nalepila na črno stran v albumu in s tem zagotovila ustrezen kontrast barv.

Slika 10: Velika polna luna in oblaka

Ob vseh zapletih in prepiru sta deklici ugotovili, da sta se v temi sredi gozda izgubili. V tistem trenutku je nastala tišina in v popolni temi se je skozi krošnje dreves videla samo velikanska polna luna. Polno luno sem izdelala iz mehke penaste gume, posute z bleščicami. Za oblake sem uporabila polnilo za plišaste igrače.

Slika 11: Drevo

Deklici sta stali pod velikanskim temnim drevesom in iskali rešitve. Za deblo drevesa sem uporabila majhne koščke lubja, ki sem jih zlepila enega ob drugega in na vrh dodala še krošnjo iz umetnih zelenih listov. Tudi pod drevesom sem za boljšo orientacijo povlekla črto z vročim lepilom.

Slika 12: Hišica na drevesu

Ana se je spomnila, da ima s seboj svetilko. Posvetila je po gozdu in zagledali sta hišico na drevesu. Za izdelavo hišice sem uporabila enajst lesenih palčk, nekaj zobotrebcev, koščke lubja in rdeče bodeče trakove. Na list sem v ravno vrsto nalepila palčke, okno in vrata sem dopolnila z zobotrebci. Da sem upodobila hišico na drevesu, sem pod njo nalepila še nekaj koščkov lubja, ki predstavljajo deblo. Za streho sem uporabila dva rdeča bodeča trakova.

Slika 13: Zvezde

Naslednji dan sta Ana in Tina sedeli na balkonu in gledali, kako je nebo polno zvezd.

Lesene zvezde sem najprej pobarvala z zlato barvo, da so rahlo svetleče in čim bolj uprizarjajo realne zvezde ponoči. Ko so bile suhe, sem jih naključno razporedila po podlagi in jih prilepila.

Tipanka je bila po tem koraku izdelana. Komaj sem čakala, da jo nekdo preizkusi.

4. 3 Primerjava dveh tipank

Svojo tipanko sem primerjala s tipanko mentorice, ki jo je izdelala tekom študija. Prva razlika je ta, da je mentorica preoblikovala že obstoječo knjigo z naslovom Šivilja in škarjice, zaradi česar je bila knjiga daljša, imela je pa tudi več tipnih slik in nastopajočih oseb. Zanimiv dodatek tipanke je tudi ta, da je imela z vrvico pripete plastične škarjice, ki jih je otrok lahko na različnih straneh vstavil v za to pripravljen prostor. Mentorica je sama na poseben pisalni stroj natipkala besedilo v brajevi pisavi, medtem ko smo za mojo uredili tisk na centru IRIS. Posebnost moje tipanke je, da sem besedilo napisala sama, in sicer z zgodbo in naukom, ki mi je blizu. Mentorica je imela z izdelavo tipnih slik manj težav, saj si je lahko pomagala z že obstoječimi ilustracijami. Obe sva uporabili podobne materiale, številke strani so bile v obeh primerih dodatno označene z bleščicami. Razlika je bila v izbiri formata tipanke, sama sem izbrala večjega, saj se mi je zdela to boljša oziroma bolj primerna izbira.

5 PRAKTIČNI PREIZKUS TIPANKE IN UGOTOVITVE

Knjigo je preizkusil učenec, ki je opredeljen kot težko slaboviden otrok, otrok z okvaro vidne funkcije ter otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Knjigo je učiteljica predstavila in prebrala učencu, ker ni opismenjen in prihaja iz tujega jezičnega okolja. Zato smo se osredotočili na prepoznavanje tipnih slik. Pripravila sem vprašalnik s šestimi vprašanji za učiteljico in učenca, s čimer sem želela pridobiti povratno informacijo o učenčevi izkušnji.

Po povratni informaciji učiteljice sem izvedela, da so bile slabovidnemu otroku tipne slike zelo všeč, prepoznal je vse, razen račke, ki jo je zamenjal za psa. Med preizkusom tipanke račka še ni imela izpopolnjenega oranžnega kljuna. To je vplivalo na to, da otrok ni prepoznal živali. Na pomanjkljivost sem bila opozorjena in sem jo po preizkusu popravila.

Učenec je zgodbo razumel in jo je tudi uspešno obnovil. Vsebino in tipne slike je pohvalil. Predvsem je bil navdušen nad tipanjem, sam je opazil tudi označbe strani. Najbolj mu je v spominu ostal prizor, ko je Tina prijela pajka in ga odnesla v gozd.

Specialna pedagoginja je zapisala, da je knjiga lepo povezana v celoto, da so posamezni deli na straneh smiselno razdeljeni in vsak izmed njih vsebuje tipno sliko, ki se povezuje z besedilom. Tipne slike so domišljene, estetske in razumljive. Z vsako prebrano stranjo si že v pričakovanju, kaj sledi v nadaljevanju. Pravi, da v knjigi ne bi ničesar spremenila, ker je odlična. Meni, da sem z izdelavo tipne slikanice imela v mislih populacijo slepih in slabovidnih, ki so velikokrat prikrajšani pri branju knjig. Zgodba je po njenem mnenju izjemno zanimiva in predstavlja aktualno temo. Tudi ostali učenci, ki so knjigo videli, so bili navdušeni in so z veseljem poslušali njeno vsebino.

6 ZAKLJUČEK

Z izdelavo tipanke sem spoznala, da postopek izdelave ni tako zelo zahteven, zahteva pa določeno mero teoretičnega znanja in vloženega časa. Z njo bi rada spodbudila tudi druge mladostnike, ki radi ustvarjajo, da izdelajo tipanko za slepe in slabovidne otroke. Za izdelavo tipanke ni potrebno, da knjigo napišejo sami, lahko namreč preoblikujejo že obstoječo knjigo. V vsakem primeru pa tovrsten projekt zahteva znanje, čas, iznajdljivost in potrpežljivost.

Pri izbiri formata sem bila pozorna na ustrezno velikost strani, na kateri je dovolj prostora za taktilni del (brajeva pisava) in pisano besedo (pisava za videče). Pomembno je tudi, da je na vrhu in na koncu strani kakšen centimeter prost, da se otrok lažje orientira na posamezni strani knjige. Za tipano slikanico so zelo pomembni: izbira materialov, barve, kontrasti in gladkost ali grobost materialov. V mislih sem imela, da del slepih oziroma slabovidnih vidi barvo ali razlikuje vsaj tople in hladne tone.

Moje delo se je začelo s pisanjem knjige, sledilo je urejanje tiska v brajevi pisavi, po tem prebiranje literature in nato končno izdelava tipanke. Med letoma 2020 in 2021 sem bila v dvomih, ali bo tipanko sploh mogoče dokončati, saj smo bili v karanteni in se šolali na daljavo.

Spoznala sem, da so tipane slikanice za slepe in slabovidne eden najbolj pomembnih oz. nepogrešljivih pripomočkov pri opismenjevanju. Z njimi slepi in slabovidni spoznavajo nove predmete, si lažje predstavljajo stvari v zunanjem okolju in vstopajo v svet domišljije.

S to raziskovalno nalogo sem želela navdihniti mlade, da bi sami z domišljijo in ustvarjalnimi sposobnostmi poskusili ustvariti tipanko, jo predstaviti slepim in slabovidnim ter jim s tem omogočiti oziroma pomagati pri izobraževanju in širjenju obzorij.

SEZNAM LITERATURE

Center IRIS (b. d.), *Priporočila za izdelavo tipne slike in tipanke*. Pridobljeno 20. 2. 2022 s <https://center-iris.si/pomoc-inkluziji/pripomocki/priporocila-za-izdelavo-tipne-slike-in-tipanke/>

Kermauner, A. (2009). *Tipne slikanice za slepe*. Pridobljeno 10. 3. 2022 s <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-FS28KTQ7>

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport (2014). *Navodila za slepe in slabovidne učence z motnjami v duševnem razvoju v posebnem programu vzgoje in izobraževanja*. Pridobljeno s https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Izobrazevanje-otrok-s-posebnimi-potrebami/OS/Posebni-program-vzgoje-in-izobrazevanja/Navodila/Nav_slepi_motnje_dusevni_razvoj.pdf

Murn, T. (2020). *Opredelitev skupine slepih in slabovidnih otrok*. Pridobljeno s <https://www.otroci-s-posebnimi-potrebami.si/vsebine/slepi-slabovidni-otroci/strokovne-zakonske-razlage/opredelitev-in-zna%C4%8Dilnosti/opredelitev-skupine-slepih-in-slabovidnih-otrok/>

Opara, B. (2005). *Vloga in naloga vrtcev in šol pri vzgoji in izobraževanju otrok s posebnimi potrebami*. Ljubljana: Centerkontura d. o. o.

Tomažin, A. (2022). "Stroji za tiskanje v brajevi pisavi so vedno boljši in hitrejši". Pridobljeno 20. 2. 2022 s <https://www.rtvsl.si/dostopno/clanki/stroji-za-tiskanje-v-brajevi-pisavi-so-vedno-boljsi-in-hitrejsi/607276>

PRILOGE

VPRAŠALNIK ZA UČITELJICO IN UČENCA:

1. Ali je slep/slaboviden bralec prepoznal vse tipane slike?
2. Ali se je slep/slaboviden otrok v knjigi samostojno znašel?
3. Ali je otrok pri branju potreboval veliko pomoči?
4. Ali je otrok zgodbo razumel?
5. Ali je bila otroku knjiga všeč?
6. Opis otrokove izkušnje s tipanko.

Draga Mojca,

najlepša hvala, da si svojo zgodbo delila z nami! Ob tem, da si se izjemno potrudila z izdelavo knjige, vsemi tipnimi slikami, mislila si na populacijo slepih in slabovidnih, ki so velikokrat prikrajšani pri branju knjig, si zapisala tudi izjemno zanimivo zgodbo z zelo aktualno temo. Ko sem prijela knjigo v roke sem rekla samo: »Vauuuu, izjemno!« Učenci, ki so knjigo videli so bili navdušeni in vsi so z veseljem poslušali njeno vsebino.

Knjiga je lepo povezana v celoto. Posamezni deli so na straneh smiselno razdeljeni in vsak izmed njih vsebuje tipno sliko, ki se lepo povezuje z besedilom. Tipne slike so domišljene, estetske in razumljive. Z vsako prebrano stranjo si že v pričakovanju kaj sledi v nadaljevanju. V knjigi ne bi ničesar spreminjala, ker je odlična. Sem pa opazila pri rački Mimi, da je v besedilu omenjen oranžen kljun, na tipni sliki je pa bel.

Knjigo sem predstavila učencu, ki je opredeljen kot zmerno slaboviden otrok, otrok z okvaro vidne funkcije ter kot otrok z zmerno motnjo v duševnem razvoju. Po opravljenih dodatnih preiskavah vida je bilo ugotovljeno, da sodi v skupino težko slabovidnih otrok. Prihaja iz tuje jezičnega okolja, v Sloveniji živi tri leta.

1. Slabovidnemu učencu so bile tipne slike zelo všeč. Prepoznal je vse, razen račke, ki jo je zamenjal za psa.
2. V knjigi se je dobro znašel.
3. Samostojno učenec ne bere, ker ni bil opismenjen, pri nas pa je spoznal črke, vendar ne zmore brati. Zgodbo sem mu prebrala jaz.
4. Zgodbo je razumel in jo je obnovil. Vsebina je bila všeč tudi vrstnikom, ki so jo poslušali.
5. Knjigo je pohvalil. Všeč mu je bilo, da je lahko tipal slike. Opazil je tudi označbe strani.
6. Učenčeva izkušnja s knjigo je bila dobra in pozitivna. Glede na to, da zelo slabo vidi, je slike lažje prepoznal s pomočjo tipanja. Najbolj mu je ostalo v spominu, ko je Tina prijela pajka in ga dala v gozd. Všeč mu je bilo, da lahko slike potipa.

Vse čestitke za idejo in odlično izvedbo! Jaz sem več kot navdušena. Se že veselim naslednje knjige...

Lep pozdrav,

Nataša Krajnc (specialna pedagoginja)

